

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Valtakunnalliset lukuvuoden avajaiset 31.8.2010 klo 10

Rehtori Jorma Niemelä:

Yksityiset tuovat moninaisuutta korkeakoulukenttään

Hyvät opiskelijat! Hyvät työtoverit

Tervetuloa opiskelemaan Diakonia-ammattikorkeakouluun. Te uudet opiskelijat aloitatte opiskelunne yksityisessä ammattikorkeakoulussa. Miten tämä vaikuttaa opiskelijan arkeen? Ensin kuvaan yksityistä koulutuksen järjestämistä yleensä ja lopussa palaan äskeiseen kysymykseen.

Yksityisestä korkeakoulutuksen järjestämisestä

Korkeakoululaitoksen historiassa tiedeyliopistot valtiollistettiin muutama vuosikymmen sitten. Nyt yliopistouudistuksessa niitä rukattiin irti valtion tilivirastoista kohti itsenäisempiä oikeushenkilöitä. Yksityisiä yliopistoja sentään Suomeen ei syntynyt sanan varsinaisessa merkityksessä.

Ammattikorkeakoulut ovat pääsääntöisesti kunnallisia. Neljä 25 ammattikorkeakoulusta on omistuspohjaltaan täysin yksityisiä: ruotsinkielinen Arcada, talouselämää lähellä oleva Haaga-Helia, monien koulutus- ja järjestötahojen ylläpitämä Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak ja sitten tämä meidän Diakonia-ammattikorkeakoulumme. Diakonia-ammattikorkeakoulujen taustalla on kahdeksan kirkollista sosiaali-, terveys-, diakonia-, nuorisotyö- ja koulutusalan vahvaa osajaorganisaatiota, jotka ovat perustaneet Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy:n ylläpitämään ammattikorkeakoulumme.

Viime viikolla uutisoitiin laajasti koulutustoiminnan siirtymistä varsinkin lukioiden osalta yksityisille firmoille Ruotsissa. Yleisradion raportissa kuvattiin sitä, kuinka sosiaali-, terveys- ja nyt myös koulutuspalveluita siirtyy yksityisiin käsiin. Ruotsin mallissa koulutusta järjestivät voittoa osakkeenomistajilleen jakavat yritykset, joilta julkinen valta osti koulutuspalveluita.

Suomalaisia yksityisiä ammattikorkeakouluja ylläpitävät säätiö ja osakeyhtiöt ovat kaikki voittoa tavoittelemattomia, ns. non-profit-organisaatioita. Ne eivät siis jaa omistajilleen osinkoja. Mahdolliset ylijäämät jäävät toiminnan kehittämiseen ja taloudellisen vakavaraisuuden ja maksukyvyyn turvaamiseen. Yksityiset joutuvat huolehtimaan myös taloudestaan, koska ei ole olemassa kuntaa tai muuta julkista vastuutahoa kantamassa verovaroin mahdollisia taloudellisia tappioita.

Yksityisten ammattikorkeakoulujen pääsääntöisesti osakeyhtiömäinen hallintomalli on osoittautunut toimivaksi ratkaisuksi. Niinpä useat kunnalliset ammattikorkeakoulut ovat yhtiöittäneet tai ovat parhaillaan yhtiöittämässä toimintaansa. Sen hyviä puolia ei tulisi hukata taas tekeillä olevassa hallintouudistuksessa.

Toisinaan valitetaan sitä, että kunnallisten ammattikorkeakoulujen ylläpitäjähallituksissa on liian vähän työelämän edustusta. Yksityisissä ammattikorkeakouluissa, myös meillä Diakissa, on erittäin vahva työelämäedustus ja se näkyy päätöksenteossa.

Yksityisistä ammattikorkeakouluista valmistuneet työllistyvät hyvin. Osittain syynä lienee sijoittuminen pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulle, mutta omistajilla on halu pitää yllä sellaisia ammattikorkeakouluja ja sellaisia koulutusohjelmia, jotka vastaavat työelämän tarpeisiin.

Jokaisella yksityisellä neljällä ammattikorkeakoululla on kansallisia, kulttuurisia, kielellisiä ja alakohtaisia erityistehtäviä. Näillä tehtäväalueilla korkeakoulut ovat kehittäneet ja kehittävät erityisosaamista. Niillä on myös erityisiä kotimaisia ja kansainvälisiä työelämäyhteyksiä.

Korkeakoulupolitiikka raivannut tilaa moninaisuudelle

Korkeakoulupolitiikkaa on maassamme viimeisten hallitusten aikana käännetty siihen suuntaan, että yksityisille ammattikorkeakouluille on tullut enemmän liikkumatilaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on painottanut ammattikorkeakoulujen omien strategioiden merkitystä. Kunkin korkeakoulun on ollut laadittava selkeä strategia ja on ollut valittava painopistealueensa. Muutos on ollut radikaali aikaisempaan, jolloin kaikille pyrittiin antamaan samat nuotit – tai erilaisuutta ei ainakaan pidetty tavoiteltavana. Me Diakissa olimme jo etunojassa luoneet ihan omista tarpeistamme strategiamme ja tehneet painopistevalintoja.

Myös eurooppalaisessa korkeakoulujen laadunarvioinnissa on korostettu moninaisuuden, diversiteetin arvoa. Laadussa ja sen arvioinnissa tulee olla yhtenäisiä, vertailtavia alueita, mutta arvioinnin on sekä menetelmällisesti että sisällöllisesti tunnistettava myös erilaisuuden voima ja siitä nousevat yhteiskunnalliset hyödyt.

Vaikka korkeakoulupolitiikassa on selkeästi siirrytty strategioita, profiloitumista ja painopistevalintoja korostavaan suuntaan, juhlapuheissa ja arkikäytännöissä on silti ristiriitaisuuksia. Vaikka erilaisuutta ja omaleimaisuutta korostetaan yhtäältä, toisaalta saatetaan piirtää hyvin yksiniittisiä malleja korkeakoulujen tulevaisuudesta.

Kun nyt mietitään korkeakoulujen tuloksellisuusindikaattoreita, tulisi vakavasti harkita sitä, että osa indikaattoreista valittaisiin korkeakoulujen omien strategioiden perusteella. Otan esimerkin. Nyt kaikkia mitataan sillä kuinka paljon valmistuneista ryhtyy yrittäjiksi. Yrittäjyyden tukeminen on äärimmäisen tärkeää suomalaisessa yhteiskunnassa ja myös korkeakoulutuksessa. En näe kuitenkaan perusteltuna sitä, että kaikkien ammattikorkeakoulujen tulisi palvella tätä tarkoitusta. Esimerkiksi Diakille paljon tärkeämpää on esimerkiksi sosiaalinen yritystoiminta ja sen kehittäminen. Niin ikään painotamme kolmannen sektorin merkitystä. Tarpeesta nousten olemme edistäneet maahanmuuttajanaisten yrittäjyyttä ja hoivayrittäjien toimintaa, mutta mikään näistä ei taivu indikoimaan omasta mielestämme tärkeitä yrittäjyyden alueita tulostittareissa.

Useissa maissa korkeakoulujärjestelmässä on julkisia ja yksityisiä vaihtoehtoja. Kansainvälisellä tasolla on useita esimerkkejä pienistä, erikoistuneista, yksityisistä korkeakouluista, jotka ovat kehittyneet maailman huipulle.

On hämmästyttävää, että suomalaisessa koulutuspolitiikassa on niin vähän keskusteltu yksityisen toiminnan merkityksestä. Voi tulla tilanne, jossa voittoa tavoittelevat koulutusorganisaatiot pyrkivät Suomen markkinoille. Olemme siihen tilanteeseen varsin valmistautumattomia, elleimme ole määritelleet edes omien, voittoa tavoittelemattomien koulutuksen järjestäjien merkitystä korkeakoulutuksen diversiteetille ja työelämävastaavuudelle.

Tällä en tarkoita sitä, että yksityiset ammattikorkeakoulut vaatisivat erioikeuksia tuloksellisuusvaatimusten suhteen. Kysymys on siitä, että yhä monimutkaistuvassa maailmassa tarvitaan työelämän tarpeisiin vaihtoehtoisia, täydentäviä ja muuntuvia ratkaisuja.

Viime vuosikymmenen puolivälissä oli vakava yritys siirtää osa ammattikorkeakoulujen hallintovallassa valtiolle. Jälleen on ilmassa samansuuntaisia valtiollistamisajatuksia. Valtiollistaminen tuntui kovin ristiriitaiselta muun yhteiskunnallisen kehityksen kanssa – ainakin, jos se koskisi yksityisiä, non-profit-ammattikorkeakouluja.

Arvovalintoja: Ihminen vai lähimmäinen keskiöön?

Kaikki organisaatiot joutuvat tänä päivänä määrittämään arvonsa. Yksityisen koulutuksen järjestämisen idea on siinä motivaatiossa, joka nousee arvopohjasta. Joudumme muuttuvissa tilanteissa pohtimaan myös Diakonia-ammattikorkeakoulun arvoja.

Viime viikolla olin Sokraattisessa saunassa, joka oli Sitran, ajatushautomo Demoksen ja eräiden muiden tahojen järjestämä Helsingin Juhlaviikkojen tapahtuma. Siellä pohdittiin, millaista uutta suuntaa Suomi on nyt hakemassa. Viimeisen vuoden aikana on etsitty Suomen elinvoiman lähteitä ja metropolialueen hyvinvointia, luotu maabrändiä, kirjoitettu Kukoistuksen käsikirjoitusta ja Pelastuskirjaa, rakennettu Valtiota ja vietetty Yltäkyläisyyden pitoja. Antti Hautamäki, Pekka Himanen, Roosa Meriläinen, Kirsti Piha ja Teppo Turkki olivat esittelemässä viime aikojen prosesseja, joissa on mietitty Suomen nykytilaa ja etsitty polkuja tulevaisuuteen.

Muutamassa esityksessä ja varsinkin yhteenvedossa tuli esille aivan keskeisenä ajatuksena se, että nyt on asetettava ihminen keskiöön. Tuo ajatus jäi vaivaamaan mieltäni. Yhtäältä ajattelin, että juuri noin sen tulisi olla. Toisaalta jokin minussa harasi vastaan: Eikö juuri ihmiskeskeinen ajattelu ole johtanut itsekkyyteen, riistoon, sortoon ja alistamiseen? Aina, kun ihminen on nostanut tai nostettu keskiöön, on seurannut pahaa. Mitä siis tarkoitamme sillä, että asetamme ihmisen keskiöön?

Jäsennyksen tähän pohdintaani sain lauantai-iltana Kansallisoopperassa. Aleksandr Puškinin runoteokseen perustuva Pjotr Tšaikovskin ooppera Jevgeni Onegin marssittaa eteemme neljä ihmistä ja kysyy, kenet heistä asetamme keskiöön.

Laitammeko keskiöön rikkaan perijän Jevgeni Oneginin, joka haluaa itselleen kaiken ja heti seurauksista piittaamatta? Laitammeko keskiöön Vladimir Lenskin, joka mustasukkaisuudessaan turvautuu kaksintaisteluhaasteeseen ja tuhoutuu itse väkivallan tiellä? Vai onko keskiössä Olga Larina, joka menettää läheltään niin huikentelevat keikarit kuin häntä rakastaneen ja hänet kihlanneen Lenskin? Vai onko keskiössä Olgan sisar Tatjana Larina, joka omista tunnemyrskyistään huolimatta kantaa ihmisen vastuun ja ottaa huomioon lähimmäisensä?

Diakonia-ammattikorkeakoulun toimintaa ohjaavia arvoja ovat kristillinen lähimmäisenrakkkaus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avoin vuorovaikutus ja vaikuttava toiminta. Tämä arvomääritys ei merkitse sitä, että korkeakouluun opiskelemaan tulevalle pitää olla tietyn tyyppinen uskonnollinen vakaumus tai vakaumusta lainkaan. Tosin on oletettavaa ja varmaan monen mielestä myös suotavaa, että kirkon työntekijäksi aikovalla olisi vakaumuksellinen lähtökohta omalle ammatinvalinnal-

leen – aivan kuten muille koulutusaloillemme hakeutumiseen on saattanut vaikuttaa vahva eetos sosiaalisesti oikeudenmukaisempaan maailmaan.

Edessämme ovat ilmastonmuutoksen aiheuttamat haasteet, luonnonmullistukset, maailman edelleen jatkuva talouskriisi, maamme ja maailmamme jyrkkä sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus, sodat, rodulliset ja uskonnolliset ennakkoluulot. Tulevassa ammatissanne monet teistä kohtaatte sekä kotimaassa että kansainvälisissä tehtävissä sosiaalisen, taloudellisen, koulutuksellisen ja terveydellisen eriarvoisuuden ja sen seuraukset. Mitä arvoistamme ensimmäinen, kristillinen lähimmäisenrakkkaus, merkitsee tässä tilanteessa?

Ammattikorkeakoulutuksen tehtävä on ammentaa tieteellisestä tiedosta ja käytännön kokemuksesta ammatillinen osaaminen ja muodostaa niistä ja arvoista ammattietiikka. Tämän tehtävän toteuttamisessa me kysymme, mitä merkitsee nostaa kaikilla koulutusaloilla keskiöön ihminen merkityksessä lähimmäinen. Meidän tulee kaihtaa valmiita, yksinkertaistettuja vastauksia. Meidän tulee kaihtaa myös sitä, että ulkoistamme itsekkyyden ja pahan vain muihin, joilta vaadimme siten muutosta. Kaikissa meissä asuu Jevgeni, Vladimir, Olga ja Tatjana.

Meidän on helppo yhtyä professori Antti Hautamäen ja filosofi Pekka Himasen ajatuksiin siitä, että maailman kehitykselle pitää saada isompi päämäärä kuin pelkkä talous. Tavoitteena tulee olla arvokkaamman todellisuuden luominen ja ihmisarvoisemman elämän lisääminen – lähimmäiselle! Toivon, että jokainen teistä voi kokea jo opiskeluaikanaan ja sitten työelämässä sen, että te olette omalta osaltanne luomassa ihmisarvoisen elämän edellytyksiä ja sitä kautta arvokkaampaa todellisuutta. Siihen tarvitaan tieteellistä tietoa, vahvaa ammatillista osaamista ja lujaa eettistä ja ammattieettistä perustaa. Tutkimusjohtajamme Sakari Kainulainen on kiteyttänyt Diakin lähestymistavan sanoihin ”oikein, totta ja hyödyllistä”.

Korkeakoulujen arviointineuvosto KKA toteaa laadunvarmistusjärjestelmämme auditoinnissa, että Diakin ”strategiset arvot ovat vahvat ja läpinäkyvät”. Raportin mukaan Diak on visionsa mukaisesti rakentanut arvopohjaisen toiminnan ja luonut Diakille ainutlaatuisen profiilin ammattikorkeakoulujen toimijakentässä.

”Arvopohjainen profiili vahvistaa Diakin roolia aluevaikuttavuudessa dynaamisen sidosryhmätyöskentelyn kautta niin opetuksessa kuin palvelutoiminnassa. Vierailuhaastattelujen aikana vahvistui käsitys siitä, että henkilöstö on tehtävissään sisäistänyt Diakin strategian ja sen pohjalle rakennetun laadunvarmistusjärjestelmän merkityksen”, todetaan KKA:n raportissa.

Otamme tämän tunnustuksen nöyrästi vastaan kahdesta syystä. Diakia on arvosteltu hajanaisesta rakenteesta, mutta me olemme siitä syystä tai ehkä juuri siksi luomaan hyvin yhtenäisen ammattikorkeakoulun. Toinen syy liittyy varsin ajankohtaiseen tilanteeseen. Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen on pakottanut meidät aivan mahdollisten valintojen eteen.

Hyvät kuulijat!

Tervetuloa aloittamaan uutta lukuvuotta! Toteutamme aitoa korkeakoulutyötä, joka perustuu tieteellisesti pätevään tietoon, ammatilliseen osaamiseen ja käytännön työelämäläheisyyteen, mutta joka pyrkii painottamaan arvojen kautta siihen, että nostamme lähimmäisen keskiöön.